

пріоритети, набір інструментів для їх досягнення, конкретизацію основних заходів.

Список використаних джерел

1. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.
2. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент: учебник, 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономистъ, 2006. – 670 с.
3. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління: Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
4. Мищенко А.П. Стратегическое управление: Учебное пособие. – Днепропетровск: Издательство ДУЭП, 2003. – 261 с.

Summary. In the article the features of the strategic management are defined, the main approaches to the definition and classification of the change strategies are summarized. The strategies data selection algorithm is identified and described, and authors also defined the conceptual approaches to the mechanism of the change in an enterprise.

Key words: strategic management, strategy, strategy of the change, the principles of change management, mechanism of change.

УДК 334.012

Данилович–Кропивницька М.Л.,

к.е.н., доцент,

*доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка»,*

Тревого О.І.,

к.е.н., асистент,

*асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка»,*

м. Львів

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР

У статті узагальнено підходи різних авторів до детермінації поняття «мережі», доведено унікальність міжорганізаційних мереж, де найбільш повно представлені економічні, виробничі та соціальні інтереси учасників. Обґрунтовано передумови розробки національної інноваційної стратегії на основі врахування процесів глобалізації, зокрема глобальної електронної та комунікаційної інфраструктури, основу якої складають процеси кластеризації та мережизації.

Ключові слова: мережеві структури, міжорганізаційні мережі, глобалізація, інформаційне суспільство, національна інноваційна стратегія

Постановка проблеми. За останні два десятиріччя окремою областю дослідження такі «суб–національні» компоненти окремих держав, як кластери та мережі, що, відповідаючи основним принципам підходу з точки зору національних систем, мають іншу просторову конфігурацію, навіть залишаючись у межах національних держав. Привабливість мережевої концепції та суттєвий ріст числа прихильників мережевого підходу можна пояснити можливістю широко її застосовувати на практиці та здійснювати міждисциплінарні теоретичні узагальнення.

Мережева концепція розвивається у рамках організаційних наук, до яких прийнято відносити теорії організаційної поведінки і, частково, теорію галузевої організації, де предметом дослідження виступає функціонування ринків та галузей, способи конкуренції фірм одна з одною. Мережевий підхід до дослідження оточуючого світу використовується представниками різних галузей науки, зокрема, соціальної антропології, психології, біології, організаційної екології ін.

Попередній аналіз напрямів розвитку мережевого підходу доводить, що на сьогодні не існує усталеної термінології та загально визначених концепцій визначення мережі та мережевої взаємодії, існує плутанина як у застосовуваних термінах, так і в підходах до класифікації, що робить необхідним подальший розвиток теоретико–методологічної бази мережевої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню феномена мережевої організації економічної діяльності, викликаного глобалізацією бізнесу та посиленням міжнародної конкуренції, прискоренням процесів оновлення технологій та їх проникнення через кордони галузей і держав, а також в цілому зростанням невизначеності бізнес–середовища, яке потребує нетрадиційних методів адаптації до неї, присвячені роботи багатьох зарубіжних авторів, в числі яких: К. Альтер, О. Вільямсон, М. Гранновітер, К. Імаї, Х. Ітамі, Я. Йохансон, Р. Емірсон, М. Кастельс, К. Кук, А. Ларсон, У. Лауелл, Дж. Лінкольн, Р. Майлз, К. Меллер, Ч. Сноу, Г. Тореллі, Х. Хаканссон, Дж. Хейдж та багато інших. Дослідженню проблем організації управління мережевими підприємствами присвятили свої роботи російські науковці – С. Авдашева, А. Ардішвілі, А. Афанасьєва, В. Катькало, С. Куц, Б. Мільнер, Н. Смородинская, А. Стерлін, Т. Яковлева, М. Румянцева, О. Третьяк, М. Шерешева та багато інших.

Роботи, опубліковані з мережевої тематики можна згрупувати у три основні блоки за пріоритетами: питання економічної теорії; питання корпоративних відносин; питання міжорганізаційних відносин.

Цілі статті. Метою даної статті є систематизація існуючих визначень

«мережевої взаємодії підприємств» і на цій основі вибір наймісткішого поняття – міжорганізаційних мереж в якості предмету дослідження у подальших публікаціях.

Обґрунтовано перехід до мережевої економіки як нового підходу до вирішення проблеми конкуренції в умовах глобалізації світової економіки і основи для створення інноваційної стратегії розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна складова економічного розвитку обумовлює виділення в системі управління конкурентоспроможністю окремих економічних суб'єктів мережеву форму організації бізнесу, під якою автор в [1] розуміє цілеспрямовану взаємодію сукупності підприємств та організацій, об'єднаних спільними цілями, функціями та зобов'язаннями при наявності єдиного координаційного центру. Ця модель організації бізнесу передбачає наявність вибраного, стійкого та структурованого кола фірм, які втягнуті у створення товарів та послуг на основі неформальних та безстрокових договорів, що сприяють адаптації до зміни зовнішнього середовища, а також координації та захисту обмінних угод, що в сукупності формує їх більш високу інвестиційну привабливість.

Під мережевою промисловою організацією в [2] автор розуміє ідеальний організаційний тип, який характеризується структурою вільно зв'язаної мережі принципово рівноправних і незалежних партнерів. При цьому можуть виникати ієрархічні і демократичні мережеві форми, що функціонують на базі консенсусу з обмеженими термінами. Головне зусилля мережевої структури спрямоване на збереження відмінностей між окремими партнерами (і тим самим різноманітності їх ресурсів) при одночасному визнанні ними колективних цінностей і прагненні до досягнення спільних цілей шляхом активного включення в процеси прийняття рішень. Ці бізнес-групи також відрізняються і від взаємовідносин між окремими напрямками діяльності у дивізійних структурах.

Автори вважають виникнення мереж логічним продовженням групової конкуренції, коли замість конкуренції окремих підприємств з'явилася ціла сукупність видів ринкової конкуренції: кластери, ланцюжки цінностей, мережі, віртуальні корпорації. Основою виникнення цих типів об'єднань є реструктуризація великих організацій та співпраця багатьох підприємств. Перший тип пов'язаний із конкурентним тиском, вимогами акціонерів і необхідністю гнучкості, а його результатом є, переважно, вертикальні альянси та передача частини бізнес-процесів на засадах аутсорсингу. Тоді як у другому випадку, результатом співпраці стають об'єднання, які носять в діловій практиці назви: міжорганізаційні мережі, бізнес-групи, стратегічні альянси, громадські соціальні мережі.

Література з тематики визначення, ідентифікації мережі поєднує

економічні виміри впливу діяльності з соціальними, які існують у зв'язку з соціальним контекстом кожного підприємства. Таким чином, пропонуємо наступне визначення міжорганізаційної мережі.

Мережа підприємств – це визначена спільна діяльність незалежних агентів, яка створена на основі їх спільних або індивідуальних цілей, де існують економічні та соціальні зв'язки, а процес керування реалізується через контракти і міжособисті процеси прийняття рішень.

У сучасній науковій літературі можна знайти багато визначень поняття «мережа», можливе виникнення як «ієрархічних», так і «демократичних» мережевих форм, але, як одночасно вказують багато авторів, вони часто стосуються вторинної класифікації, тобто мова йде вже про «комунікаційні мережі», «інноваційні мережі», «логістичні мережі», «ритейлові мережі» тощо. Поняття «мережі» є у багатьох авторів штучно звуженим, тобто до «міжфірмових» віднесено тільки такі мережі, які забезпечують взаємодію рівноправних партнерів. Систематизуємо основні визначення мереж у табл. 1:

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення мережі

№ п/п	Автор, джерело	Визначення мережі
1.	Асаул А.Н. [3]	Підприємницька мережа – це група фірм–учасників для того чи іншого ринку, які об'єднуються з метою ефективного використання ресурсів та специфічних переваг для спільної реалізації підприємницьких проектів.
2.	Бережнов Г.В. [4]	Креативна мережа – об'єднання групи підприємств, які в результаті природного рішення кінцевого споживача прагнуть до створення унікальних товарів та послуг, усувають з ринку потенційних замінників, які їм поступаються.
3.	Вебстер Ф. [5].	Міжфірмова мережа – вільна гнучка коаліція, керована з єдиного центру, який бере на себе виконання таких важливих функцій, як утворення та управління альянсами, координація фінансових ресурсів і технологій, визначення сфер компетенції та стратегії, а також вирішує відповідні питання менеджменту, розвитку відносин зі споживачами та управління інформаційними ресурсами, які зв'язують мережу в одне ціле.
4.	Джонс С., Хестерлі В., Боргатті С. [6]	Мережева модель організації передбачає наявність вибраного, стійкого та структурованого кола автономних фірм (також як і неприбуткових агентств), які залучені у створення товарів та послуг на основі безстрокових контрактів, які сприяють адаптації до непередбачуваних обставин зовнішнього середовища, а також координації підприємницьких мереж та захисту обмінних угод.
5.	Дюбуа А., Гаде Л. [7]	Мережа – це сукупність трьох взаємопов'язаних компонент, де учасники мережі (агенти) здійснюють певні види діяльності, володіючи потрібними для цього компетенціями та власними ресурсами, які контролюють спільно або самостійно.

6.	Кастельс М. [8]	... мережі є фундаментальним матеріалом, з якого нові організації будуються і будуть будуватися. Вони здатні формуватися і розповсюджуватися скрізь у глобальній економіці, оскільки спираються на інформаційну міцність, надану новою технологічною парадигмою.
7.	Катенев В.И. [9, с. 7]	Мережа – це більш контрольований за рахунок існування довірчих відносин субринок, утворений мережевими партнерами.
8.	Котлер Ф., Акрол Р. [10, с. 4]	Мережева організація – це коаліція взаємозалежних спеціалізованих економічних одиниць зі своїми цілями (незалежні фірми і автономні організації), які діють без ієрархічного контролю, проте всі вони задіяні через численні горизонтальні зв'язки, взаємозалежність і обмін у систему із загальними цілями.
9.	Рюэґг–Штюрм Й., Ахтенхаген Л., Янг М. [11–12]	Мережа – це поєднання принципово рівноправних та незалежних партнерів, які мають колективні цінності та прагнення досягнення спільних цілей шляхом активного включення в процеси прийняття рішень.
10.	Подольни Дж., Пейдж К. [13]	Мережа – будь-яка група діючих осіб (не менше двох суб'єктів), яка має довготермінові зв'язки обміну, які повторюються, і в той же час у цій групі відсутній владний орган, уповноважений вирішувати спірні питання, які виникають у процесі обміну.
11.	Хагґінс Р. [14]	Міжфірмова мережа містить дві або більше компанії, які переслідують спільні цілі або працюють над вирішенням спільних проблем, взаємодіючи протягом тривалого періоду часу.
12.	Шерешева М.Ю. [15]	Міжорганізаційна мережа – це система контрактів між формально незалежними економічними агентами з метою оптимального комбінування та використання ресурсів.
13.	Яременко В. Г. [16, с. 41]	Мережеві структури (мережа) – це структури, засновані на відношеннях горизонтальної координації елементів системи, коли елементи системи однорівневі та рівноправні на відміну від ієрархічної форми, при якій вони знаходяться на різних рівнях та мають різний статус.

Узагальнюючи різні підходи до детермінації поняття «мережі», можна стверджувати, що саме міжорганізаційні мережі є найбільш широкою категорією, оскільки крім економічних та виробничих, в них завжди представлені і соціальні інтереси учасників. Також можна вважати, що мережі можна трактувати як самостійний феномен, який має власні структурні особливості та унікальні характеристики.

Враховуючи різні точки зору, можна виділити однозначні атрибути, які сукупно визначають міжфірмову взаємодію. Цими характеристиками є:

- юридична автономність партнерів;
- тісний зв'язок та взаємовплив на основі частково формалізованих або довірчих відносин;
- встановлення середньо– та довготермінових партнерських стосунків;
- прийняття рішень на основі спільно виробленої системи внутрішніх

правил та норм із врахуванням моделей поведінки та інтересів партнерів по мережі.

При цьому внутрішньо організаційна мережа є сукупністю індивідів і підрозділів в межах одних і тих же юридично визначених кордонів, а міжорганізаційна мережа є коаліцією незалежних економічних суб'єктів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи фундаментальні теоретичні та емпіричні дослідження мережизації і кластеризації бізнес–процесів, слід відмітити відсутність комплексного дослідження проектування та функціонування міжорганізаційних мереж в умовах трансформації системи відношень. Ця трансформація полягає у перетворенні окремих трансакцій між економічними агентами в економіку з ринковими пріоритетами, з формуванням глобального інформаційно–телекомунікаційного простору та інтеграції економічних процесів.

Одним із найважливіших питань в цьому контексті є розробка єдиного підходу до теоретико–методологічного формування мереж і кластерів, систематизації факторів розвитку міжорганізаційних мереж і безумовно їх генезис під впливом зовнішнього середовища.

На шляху до інформаційного суспільства країни – технологічні лідери системно сприяють розвитку та поглибленню в міжнародних економічних відносинах лібералізації та вільній конкуренції. Підтримка цих принципів дозволить їм повністю реалізувати власні конкурентні переваги. Головні зусилля країн концентруються на створенні глобальної електронної та комунікаційної інфраструктури і підготовці на її основі подальших глобальних ініціатив, таких як всесвітня зона вільної електронної торгівлі і глобальне інформаційне суспільство. Технологічні прориви в сфері інформатизації дають можливість говорити про особливий матеріальний базис інформаційного суспільства, основу якого складає «мережева економіка».

Для України на сучасному складному етапі її розвитку актуальним є питання як враховувати процеси глобалізації при розробці національної інноваційної стратегії розвитку та поточної економічної політики, де в основі має лежати адекватне виявлення сутності та тенденцій не тільки внутрішнього, суто національного розвитку, але й зовнішніх закономірностей, серед яких найважливішими є процеси кластеризації та мережизації.

Теоретично сформований новий глобальний виклик, що має стимулювати галузеву реструктуризацію і зміни технологічної платформи національної економіки в її переході до інноваційної моделі структурної перебудови економіки. Варіант такої моделі розглянуто і її основні положення схвалено розширеним засіданням колегії Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції ще 09.11.2004 р., проте це рішення так і залишилось на папері.

На сьогодні у світі сформовані нові економічні та технологічні реалії, які необхідно усвідомити та врахувати в інноваційній стратегії національного розвитку. У всіх провідних країнах, що використовують інформаційні технології в національних інтересах, розробляються і діють державні програми про входження в глобальне інформаційне суспільство. Успішні інноваційні підприємства в передових країнах вбудовані в систему формальних та неформальних зв'язків, зокрема кластери та мережі, з іншими фірмами, державними інституціями, дослідницькими й учбовими закладами. Така тенденція є наслідком стрімкого розвитку та розповсюдження високотехнологічних продуктів і комплексних рішень в сучасній економіці, процесів швидкого вдосконалення технологій та високого рівня ризику на нових ринках.

Національна стратегія Україна має враховувати захист національних інтересів, надбання нових ключових технологій та завоювання нетипових для себе сегментів світового ринку. Поруч із пріоритетною підтримкою передових технологій та секторів, а також створенням найновішої виробничої інфраструктури, найважливішим напрямком інноваційної політики повинно стати розвиток мережевої кооперації та мережевих взаємодій. Для цього потрібна широка інтеграція галузей і підприємств, створення демократичних інституцій, а головне, високий рівень суспільної довіри.

Список використаних джерел

1. Алейнова М. В. Совершенствование моделей управления организационно–инвестиционным взаимодействием участников сетевых бизнес–структур : диссертация ... кандидата экономических наук : 05.13.10.– Ростов–на–Дону, 2005.– 187 с.: ил.
2. Алейнова А. А. Методическое обеспечение формирования и развития структур управления промышленных предприятий сетевого типа : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Алейнова А.А.; Филиал ГОУ ВПО «Московский Государственный Университет Технологий и Управления». – М., 2010. – 31 с.
3. Асаул А.Н. Методологические аспекты формирования и развития предпринимательских сетей [Текст] / А.Н. Асаул, Е.Г. Скуматов, Г.Е. Локтева / – СПб.: Гуманистика, 2004. – 256 с.
4. Бережнов Г.В. Позитивное и креативное развитие предприятия. – М.: Изд. дом «МЕЛАН», 2005. – 520 с.
5. Webser J.F. Networks of Collaboration or Conflict? Electronic Data Interchange and Power in the Supply Chain / J.F. Webser // The Journal of Strategic Information Systems. – 1995. – Vol. 4, № 1. – P. 31–42.
6. Borgatti S.P. Theory of control for network structures: social mechanisms and conditions for sharing / S.P. Borgatti, W.S. Hesterly, C. Jones // Journal Academy of Management. – 1999. – Vol. 3. – № 4–5. – P. 811–

- 955.
7. Dubois A. Supply strategy and network effects – purchasing behavior in the construction industry / Anna Dubois, Lars–Erik Gadde // *European Journal of Purchasing & Supply Management*. – 6 (2000) – P. 207–215.
 8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; [пер. с англ., под ред. О. Шкаратана]. – М. : ГУ–ВШЭ, 2000. – 608 с.
 9. Катенев В.И. Перспективы развития сетевой экономики в условиях формирующегося общества знаний / В.И. Катенев // *Проблемы современной экономики* – № 2 (22). – 2007. [Электронный ресурс]: Режим доступа: URL: <http://www.m-conomy.ru/art.php?nArtId=1353>
 10. Котлер Ф. Маркетинг в условиях сетевой экономики / Ф. Котлер, Р. Акрол // *Маркетинг и маркетинговые исследования в России*. – 2000. – № 2 – С. 2–19.
 11. Рюэгг–Штюром Й. Сетевые организационно–управленческие формы мода или необходимость? / Й. Рюэгг–Штюром, Л. Ахтенхаген // *Проблемы теории и практики управления*. – 2000. – № 6. – С. 68–72.
 12. Рюэгг–Штюром Й. Значение сетеобразных организационно–управленческих форм для динамизации предприятий / Й. Рюэгг–Штюром, М. Янг // *Проблемы теории и практики управления*. – 2001. – № 6. – С. 106–111.
 13. Podolny J. M. Network Forms of Organization / J.M. Podolny, K.L. Page // *Annual Rev. of Sociology*. – 1998. – № 24. – P. 57–76.
 14. Haggins R. The Success and Failure of Policy–Implanted Iner–Firm Network Initiatives: Motivations, Processes and Structure / R. Haggins // *Entrepreneurship & Regional Development*. – 2000. – № 12. – P. 111–135.
 15. Шерешева М.Ю. Сети // *Институциональная экономика: Новая институциональная экономическая теория* / Под общ. ред.: А. А. Аузан. Моск. гос. ун–т им. М. В. Ломоносова. Эконом. фак. – 2–е изд. М.: ИНФРА–М, 2011. – С. 159–177.
 16. Яременко, В. Г. Рациональный выбор в сетевых структурах в контексте механизмов социально–экономического развития / В.Г. Яременко // *Экономическая теория*. – 2008. – № 1. – С. 41–54.

Summary. *This article summarizes the definition differences of the of the «network» concept, proves the uniqueness of inter-organizational networks that deal with the economic, industrial and social participant interests. The article also studies the preconditions for the national innovation strategy development based on globalization including global electronic and communications infrastructure of clusters and networks.*

Key words: *network structure, inter–organizational networks, clustering, globalization, information society, national innovation strategy.*